

Hilmi Yavuz Belleğin Kuytularından

PORTRELER

Sunuş.....	9
Portre Yazma Sanatı	11
Osmanlı'nın O En Zarif, O En Duygulu Padişahı: III. Selim.....	14
Bir Hakk Aşığı: Yahya Hikmet Yavuz	17
Adı Bilinmez Bir Denizde Batan Eski Zaman Kalyonu: Yahya Hikmet Yavuz	20
Odası Dünyadan Büyük Şair: Behçet Necatigil	25
Acıyı Gerilerde mi Bıraktın: Behçet Necatigil.....	29
Behçet Necatigil Gitti: Kim Yol Gösterecek Bu Akşamlara.....	32
Türk Müziğinin Son Büyük Temsilcisi: Cinuçen Tanrıkorur.....	36
Yeri, Kalbimizdeki Çiçekli Dağ Sokağı' dır: Zeyyad Selimoğlu	40
Aşkları ve Şiirleri Birlikte Yürüdüğüm İlk Gençliğim: Asaf Çiyiltepe	43
Evet, 'Şiir Tankeri!': Fazıl Hüsnü Dağlarca	47
Avrupalı Zihin ve Doğulu Duyarlılık: Hasan Âli Yücel.....	55
Doğa Var Oldukça: Cahit Külebi	59
İlk Gençliğin İdolu: Attila İlhan	62
Dostluk Denilince: Oktay Akbal	66
Gençliğin Ölümü: Oktay Akbal	71
Peki, Kemal Tahir Kimdi?.....	77

Sıcaklığı Yüreğinin Üzerindeydi: Fakir Baykurt.....	81
İhtirası Yeteneğinin Önüne Geçen Romancı: Orhan Pamuk.....	84
Kendi İnsanına Dışarıdan Bakmak: Orhan Pamuk.....	87
Bir Anadolu Bilgesi: Abdülkadir Bulut.....	92
Bir Garip Adnan Veli	94
Titiz ve İronik Bir Ömür: Cahit Kayra	97
Doğuştan Halkla İlişkilerci: Alâeddin Asna	104
Ömrünü 'Bir Kitap'a Vakfeden, Hınzır Kardeşim: Alaettin Eser	107
Edebiyat, Müzik, Papyon, Dolmakalem ve Bir Estet: Doğan Hızlan.....	111
Alçakgönüllü Bir Akademisyen: Berna Moran	115
Sakalını 'Mavi'ye Boyayan Şair: Cemal Süreya.....	118
Çetin Yolların Yolcusu: Cemil Meriç.....	121
Büyük Bilimsel Keşiflerin(!) Söz Ustası: Emre Kongar	124
İstanbul'da Bir Entelektüel: Çelik Gülersoy	128
Büyük Başarı(!): 'Pencere'den Tekerrür: İlhan Selçuk	134
Babâli'de Büyük 'Gelişim'lere İmza Atan Adam: Ercan Arıklı	138
Dünyaya Umudun Çizgilerini Bıraktı: Ferruh Doğan.....	142
Çünkü O Bir Jakoben: Mümtaz Soysal	145
Söz'le Sema Yapan Bir Entelektüel: Fethi Gemuhluoğlu.....	150
Bir 'Cihan Kaynanası': İbnülemin Mahmut Kemal İnal	153
Katlanılmaz Bir Tekillik: İlhan Şevket.....	157

Talihsiz Bir Başkan: Nurettin Sözen.....	161
‘Sadece Gözleriyle Gülebilen Bir Çocuk’: Mehmet Günsür.....	165
Küçük Dünyanın Büyük Ablası: Necla Tümay.....	168
Yeri Laciverdi Bahçelerdir: Nuri İyem.....	171
Türk Sol Tarihi Yazıcılığının En Önemli İsmi: Mete Tunçay.....	174
Uçarı, Yorgun Bir Kelebek: Tezer Özlü İpince Bir Oğlan: Hayalet Oğuz.....	179
Bir Osmanlı Esteti: Tuğrul Şavkay.....	184
Kendi Kaynaklarına Bağlanan İstisna Bir Kemalist: Azra Erhat.....	187
Hem Doğulu Hem Batılı Olabilmek!: Selahattin Hilav.....	190
Daima Başarılı Bir Kara Lazı: Hikmet Sami Türk.....	194
Suretin Ardını Arayan Sade Hayatların Yolcusu: Sezer Tansuğ.....	198
Büyü Bir Sanat Dostu: Şakir Eczacıbaşı.....	202
Gözlerinde Şakacı ve Küçük Güneşler Parıldatan Adam: Yağmur Atsız.....	206
İslam’ı ‘Yeniden Yapılandırma’ya (!) Girişmiş Bir İlahiyatçı: Yaşar Nuri Öztürk.....	209
Tiyatroyu Patronluğa Tercih Etti: Tunç Yalman.....	212
Darbe Gecesinin Dostluğu: Celalettin Çetin.....	215
Deli Laz, Canım Kardeşim: Mehmed Çavuşoğlu.....	218
Gül’ünü Hiçbir Şey Soldurmadı Onun: Erdal Öz.....	223
Dünya’ya Çocuksu Gözlerle Bakan ‘Naif’ Bir Ressam: Fahir Aksoy.....	227

Yaşamı Bir Haz Şölenine Dönüştürme Ustası: Fethi Naci	232
Aydınlık Bir Gülümsemeyle Beliren Yüz: Gündağ Kayaoğlu	235
Hüzün Şimdi Mazidedir: Günfer Çelikman	238
'Harikuladelikler Avcısı': İlhan Berk	240
Piraziz 'Cennet'ti Onun İçin: Naim Tirali	244
Beyhude Figanlar Yine Beyhude Eninler!: Onat Kutlar	247
Bir Mücevher Suret: Orhan Duru	250
Bahtsız Bir Oyun Yazarı: Recep Bilginer	254
Hatıralarını Bir Şaire Dönüştürme Ustası: Safa Önal.....	257
Oysa Konuşulacak Ne Çok Şey Olurdu: Sezai Karakoç.....	260
Müşfik ve Öfkeli Bir Kimlik: Tarık Buğra.....	263
Bir Büyük Yolgösterici: Turgut Cansever	266
Belleğin Sedef Kakmalı Kutusundan: Kemal Özer	269
Paşa'ydı O Bizim İçin: Demirtaş Ceyhun	272
Bizim Kuşağın İlk Hikâyeci Ablası: Nezihe Meriç.....	275
Bir Entelektüel Sinemacı: Halit Refiğ	278
Bilene Bilene Tüklenen Bıçak!: Emil Galip Sandalcı.....	281
Hatıralar, Altın Bir Tüy Yığını: M. Ali Tanyeri	284
Seyhan Erözçelik İçin Gecikmiş Bir Ağıt	287
Dil ve Üslup Zarafetinin Duayeni: Çetin Altan	292

Portre Yazma Sanatı

Portre yazmak zor zanaattır. Hele, bu alanın büyük ustaları, önünüzde sıradağlar gibi duruyorken...

Yahya Kemal'in *Siyasi ve Edebî Portreler*'inden, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*'na, Refik Halit'in *Tanıdıklarım*'ına, Samet Ağaoğlu'nun *Babamın Arkadaşları*'na, Yusuf Ziya Ortaç'ın *Portreler*'ine, Taha Toros'un *Mazi Cenneti*'ne, Çetin Altan'ın *Bir Yumak İnsan*'ına, Haldun Taner'in *Ölür İse Ten Ölür, Canlar Ölesi Değil*'ine, Oktay Akbal'ın *Şair Dostlarım*'ına, Beşir Ayvazoğlu'nun *Siretler ve Suretler*'ine kadar... Ve elbette Cemal Süreya'yı unutmadan...

Ustalar, çoğunlukla, Refik Halid'in deyişiyle 'tanıdıkları'nı yazmışlardır; yakından tanıdıkları insanları! Yahya Kemal, İzmir Suikastı davasında idam edilen İttihatçı Maliye Nazırı Cavid Bey'in 'müfrit derecede zendost' ('aşırı derece kadın düşkün') olduğunu yazıyorsa, bu onu iyi tanıdığı içindir. Yakup Kadri de aynı şeyleri Abdülhak Hâmid için yazmaktan çekinmez. Abdülhak Hâmid'in altmış beşli yaşlarını sürerken, Tepebaşı'ndaki Garden Bar'da çalışan yirmi yaşlarında bir konsomatris kızla çıktığını, kıza "Bu ihtiyar adamda ne buluyorsun?" sorusuna, "Bayım, o bir kaplandır!" yanıtını aldığını da yazmıştır genç Yakup Kadri. Hâmid'i kıskanacak kadar iyi tanımaktadır çünkü... Yahya Kemal'in Abdullah

Efendi Lokantası'nda, bir öğle yemeğinden sonra, herkesin içinde takma dişlerini çıkarıp, yemek kırıntılarını, içi su dolu bir tasta temizlediğini yazmak ise Yusuf Ziya Ortaç'a düşmüştür: Neden mi? Aynı masada oturmaktadırlar da ondan...

Ben de yaşayan 'tanıdıklarım'ı mı yazmalıyım? Yoksa, çoktan ölmüş olan 'tanıdıklarım'ı mı? Acaba Yakup Kadri kadar müstehzi, Yusuf Ziya kadar acımasız, Yahya Kemal kadar doğrucu olabilir miyim? Belki bütün bunlar, ancak, portreleri yazılacak kişilerin adlarını vermeden yapılabilir; Çetin Altan'ın *Bir Yumak İnsan*'ında olduğu gibi! Gerçekten de, hem müstehzi hem acımasız hem de doğrucudur Çetin Altan, adlarını vermeden yazdığı bu portrelerde! Ya da Refik Halid'in yaptığı gibi tekrarlamak mıdır en doğrusu? Onun gibi, 'Süflî İhsan'ı, 'Çapkın Kenan'ı, 'Gevher Nedret Bey'i, 'Dayı Bey'i yazmak! Bu başlıklardan, portrelerin kimlere ait olduğunu çıkarmak mümkün müdür acaba? Belki, 'Süflî İhsan'ı ya da 'Gevher Nedret Bey'i tanıyanlar varsa, onlar bilebilirler kim olduklarını. Unutmamak gerekir: Portre yazarlarının, ele aldıkları kimlikleri gizlemeleri, doğruları apaçık söyleyebilme rahatlığını kazanmak içindir. Oscar Wilde şöyle demiştir: "Ona bir maske verin, size doğruyu söyleyecektir."

Ama, benim ne Çetin Altan'ın yaptığı gibi ad vermeme ne de Refik Halid'in yaptığı gibi 'tanıdıklarının kimliklerini veriyormuş gibi yapıp vermeme' olanağım yok; benden, 'portreler'i, kimliklerini açık seçik belirterek yazmam istendi çünkü! Kendimi gizleme olanağım da yok. Kendimi de, portresini yazacaklarımı da, Wilde'ın maskesiyle gizleyemeyeceğime göre, yaşayan 'tanıdıklarım'a karşı gereğinde kırmadan müstehzi, örselemeden acımasız, edebince doğrucu olabilme olanaklarını deneyeceğim. Bakalım, üstesinden gelebilecek miyim?

Portreyi, bir hiciv türü olarak ele almak ne kertede olanaklıysa, bir methiye (övgü) türü olarak da ele almak söz konusudur. Bu bakımdan Refik Halit, Yusuf Ziya, Çetin Altan, türün heccavlığını, Haldun Taner'le Beşir Ayvazoğlu da, bu türün meddahlığını üstlenmiş görünüyorlar. Haldun Taner de, Beşir Ayvazoğlu da, portrelerini yazdıkları kişilere karşı ne kadar saygılı, ne kadar sevecen, ne kadar iyidirler. Haldun Taner'den örneğin, bir 'Mükrimin Halil' portresi, okuru, görüp tanışma fırsatı bulamadığı bu insana karşı, kaçınılmaz olarak bir yakınlık, bir sıcaklık, bir dostluk duygusuyla kuşatır. Taner'de ya da Ayvazoğlu'nda, Yusuf Ziya'nın acımasızlığından eser yoktur!

Portre yazarı, tarafsız olamaz; olmamalı da! Sevdiğim ve değer verdiğim insanları yazarken Haldun Taner'i, sevmediğim ve değer vermediğim insanları yazarken de Yusuf Ziya'yı mı örnek almalıyım? Sevdiklerime müşfik, sevmediklerime karşı hunhar bir söylemden mi yana olmalıyım? Ya da, sadece sevdiklerimi veya sadece sevmediklerimi yazmam mı doğru olur? Sorular, sorular, sorular...

Bakalım, göreceğiz. Haydi merhaba!

Osmanlı'nın O En Zarif, O En Duygulu Padişahı: III. Selim

“Varın kaydını görün!..”

O uğursuz gün: 28 Temmuz 1808! Osmanlı sultanı IV. Mustafa, bir yıl önce tahttan indirilen amcası ‘Sultan İbn’is-Sultan’ III. Selim’in katlini bu sözlerle buyurur:

“Varın, kaydını görün!..”

IV. Mustafa’nın huzurunda duruyorlar işte: Silahdar Ağa, Baş İmrahor Mehmed Ağa, Arap Nezir Ağa, Baş Çuhadar Abdülfettah Ağa!.. Alemdar Mustafa Paşa’nın Çırpıcı Çayırırında çadır kurmuş askerlerini toplayıp Bab-ı Hümayun önüne geldiği duyulmuştur. Alemdar, III. Selim’i yeniden tahta çıkarmak istemektedir. Silahdar Ağa’nın uğursuz, kanlı sesi:

“Şevketli efendimiz,” demiştir IV. Mustafa’ya, “Sultan Selim sağ oldukça bu kavga bitmez. Hemen kaydını görelim...”

Yayla (Camii) İmamı’nın III. Selim’in öldürülmesine ilişkin Tarih’ini, tuhaf bir ürküntü ve bir yürek burkulması ile okuduğumu anımsıyorum. Silahdar Ağa’nın bu sözlerine karşı, IV. Mustafa’nın o ürkünç buyruğunu da:

“Varın, kaydını görün!..”

Ağalar çıkarlar. Hazine vekili Arap Nezir Ağa acele etmektedir. Darüssaade Ağası’ndan anahtarı ister. Nerenin anahtarıdır bu? III. Selim nerede mahpustur? Bilinmiyor.

Darüssaade Ağası anahtarı vermemiştir. Zorla anahtarı elinden alırlar, kapıyı açarlar. Yayla İmamı anlatıyor: “Büyük İmrahor ve Baş Çuhadar, (III. Selim’in) yanına gelerek ‘Gel efendim, sizi şevketli ister...’ dediler. Bu sırada Sultan Selim öğle namazını henüz bitirmiş, seccadesi üzerinde dua etmekteydi. Gelenlerin tavır ve hareketlerini beğenmedi. Dışarı çıkarlarken o dinsiz kâfirlerden Nezir ve Mehmet Ağalar (III. Selim’e) bir sille aşk etti. Baş Çuhadar da Sultanın husyelerini sıkıyordu o sırada...”

Peki, Alemdar nerededir o sırada? “Alemdar Paşa kapıda acele ediyordu. Mabeyincilerden biri gidip biri geliyordu. Öte tarafta katiller bin türlü cefa ve eziyet ile Sultan Selim’i şehit ediyorlardı. Bu esnada Ak Ağalar Kapısı kapanıp Alemdar dışarıda kaldı. Alemdar Paşa ‘Bir balta getirin kırılım!’ deyince kapı açıldı ve mabeyincilerden bir Arap çıkarak: ‘Sultanım, Sultan Selim size ömür.’ dedi. Alemdar buna inanmadı: ‘Getirin, ölüsün görem...’ diye feryad etti.”

Yayla (Camii) İmamı yazmıyor ama, öldürülen Sultanın yanında dördüncü kadını Refet Kadın bulunmaktadır. İki cariyesiyle birlikte, katillerin Sultan Selim’i öldürmelerine engel olmaya çalıştıysa da, birileri onu bir vuruşta yere serer. Sultan Selim’in atlas bir şilte üzerindeki kanlı naaşını, çığlıklar ve gözyaşlarıyla seyrederken bulurlar onu. Talihsiz Refet Kadın...

III. Selim öldürüldüğünde kırk yedi yaşındadır. Osmanlı’nın tahtında yirmi sekiz yıl oturmuştur. On kadını, bir ikbali, şiirleri ve besteleri vardır.

Ve bir arkadaşı: Şeyh Galib! Ve çok sevdiği bir kız kardeş: Beyhan Sultan...

III. Selim kısırdır; hiç çocuğu olmamıştır!

Besteler, evet! Suzidilara'yı o bulmuştur ve benim derin ve ağır ezgisine vurulduğum o nakış yürük semai Suzidilara beste:

Ab ü tabıyla bu şeb haneme canan geliyor!

Acem Buselik'i de o terkiib etmiştir. Şevk Efza'yı da, Evcara'yı da... Ve elbette, Suzidilara Mevlevi Ayin-i Şerifi'ni...

Mevlevi meşreptir III. Selim. Galata Mevlevihanesi'ne gider sık sık. Asaf Halet Çelebi, Mevlevihane'nin son şeyhi olan Ahmed Celaleddin Dede Efendi'den, onun da Şeyh Galib'i görenlerden birinden duyduğu bir rivayeti aktarır. III. Selim bir gün, başını Galib'in kucağına koyarak onun okuduğu şiirleri 'tam bir vecd ve hayranlıkla dinlemiş'tir. Çelebi şunları yazıyor: "III. Selim ona (Şeyh Galib'e) bütün dertlerini anlatır, rüyalarını söyler ve daima ondan feyz ve alaka beklerdi."

Şeyh Galib, Beyhan Sultan'a âşıktır.

III. Selim'in kız kardeşi, Galib'e 'Pamuk Şeyhim' demektedir. Acaba Galib de, Sultan Selim'in dizine başını koymuş, Beyhan Sultan'a olan sevdasını dile getirdiği:

*Ah kim düştü gönül bir şeh-i âli-caha
Rehniüma her keremi bin elem-i cangaha
Söylenilmez bu ne hemraza ne de hemraha.
Fırsatım yok ki diyem suz-i dilim ol maha
Derd-i hasretle neler çektiğimi ben bilirim.
Yareme şimdi zehir ektiğimi ben bilirim*

diye başlayan Tercii'ni okumuş mudur? Sanmam. Peki, III. Selim, 'hemrah'ı Şeyh Galib'e İlhami'nin şiirlerini okur muydu, başını onun dizlerine koyduğunda - mesela, 'ağlar' redifli olanını? Osmanlı'nın o en zarif, o en duygulu padişahı, o şiirle ölümünü bilmiş midir?

III. Selim, 'hemdem'im benim, 'hemrah'ım! Akşam, ne çok yakışmıştı yüzüne, güneş o kanlı şilteye vurduğunda...

Bir Hakk Aşığı: Yahya Hikmet Yavuz

Attila İlhan'la hasbelkader, şairlik ve yazarlık dışında bir ortak kaderi daha paylaşıyoruz. O da, ben de çocukluk, hatta ilk gençlik yıllarımızı Anadolu'nun o kuş uçmaz kervan geçmez ilçelerinde geçirdik. Bir on yıllık zaman farkıyla elbet! Kaptan'ın (Biz 'Baylan'cılar Attila İlhan'a 'Kaptan' deriz) 1930'lu, benimse 1940'lı yıllarımız... (İkimizin de babası kaymakamdı: 'Şair Bedri İlhan Bey' Ilgın'da, Bahçe'de; babam 'Şair Yahya Hikmet Bey' Çermik'te, Sütçüler'de, Orhangazi'de, Terme'de...) Cumhuriyet idarecilerinin gerçekten de 'kendilerini' devletin üzerinde, devleti de halkın üzerinde bir 'hâkim-i mutlak' telakki ettiği yıllar...

Attila İlhan'ın 15 Eylül 1997 tarihinde Cumhuriyet'te yayımlanan bir yazısının bana bunları düşündürdüğünü, beni duygulandırdığını söylemeliyim. "Ben," diyordu Attila İlhan o yazısında, "Ilgın bozkırına on bir yaşında bir 'memur çocuğu' olarak çıktığımda, yıllardan sanırım 1936 filandı; 30'lu, 40'lu, 50'li yılları -Anadolu'nun bu en karanlık ve kederli yıllarını- irili ufaklı ilçelerde, halkın içinde bulunduğu darlık ve yoklukları çekerek, yaşadım. Memurların -hele en uçtakilerin, hele Cumhuriyetin ilk yıllarında- nasıl bir 'feda-yı nefs'le kendilerini işine adadığını kimse inkâr edemez. Edemez de, bu memurun kendisini 'devlet', 'devlet'i de halkın üzerinde bir 'hâkim-i mutlak' telakki etmesine engel olmaz!"

Bir yandan 'feragat-i nefis' ile çalışmak, öte yandan kendini bir 'hâkim-i mutlak' olarak halkın üzerinde telakki etmek! Attila İlhan'ın tespiti doğrudur. Tek parti devri Cumhuriyet idarecilerinin problematiği budur gerçekten!.. İra Lapidus da söylemiyor muydu: 1950 yılına kadar rejim, 'oldukça iyi eğitim görmüş şehirli bürokratik ve askerî elitin ülkenin bütününe hâkimiyetleri altına aldığı' bir

Yahya Hikmet Yavuz

rejimdir. Ve Lapidus'a göre,

bu rejim "Osmanlı sisteminin devamı niteliğindedir. Ulema ve eşraf (ve ilave etmeli, 'tüccar!', H.Y.) siyasal otoriteden dışlandılar. (...) Rejim Türk halkı adına kurulmuştu, fakat Türk halkından hemen hemen kopuktu."

Babam Yahya Hikmet Yavuz, oldukça erken bir yaşta, 1950 yılında emekli olduğunda ben on dört yaşındaydım ve onun kaymakamlık yaptığı yıllara ilişkin hatıralarım vardı; - ve elbette çok önemli bulduğum bir tespitim: O da, babamın, tam bir feragat-i nefis ile çalışmasının yanı sıra, kendini bir hâkim-i mutlak saymak, devleti halkın üzerinde bir tahakküm aracı telâkki etmek şöyle dursun, fisebilillah halkın hizmetine vakfetmiş bir insan oluşudur. Bir insan-ı kâmil!

Şemsi-i Sivasî'nin:

Hakk'a makbul olmak ister, halka menfur olmadan

mısraında dile getirdiği ahlakı kendine düstur edinmiş bir Hakk aşığı! Tek parti devrinin ceberrut idarecisi imajından uzak, o imajla bağdaşması söz konusu olmayan biriydi Yahya Hikmet Bey.

Babamın hayat ve idare tarzının tek parti ceberrutluğu ile kabil-i telif olmayışı, hiç şüphe yok ki, onun dinibütün bir Müslüman, dünya ve ahirete yüz vermeyen bir Ehlullah oluşundandı. Şimdi şunun altını önemle çizmek istiyorum: Dinibütünlük, Yahya Hikmet Bey gibi bir Cumhuriyet idarecisinin zorba, astığı astık kestiği kestik celâlî bir bürokrata dönüşmesine nasıl mani olduysa, o her yıl Cumhuriyet Bayramı nutuklarında tekrarlamaktan sonsuz haz duyduğu bir deyişle, 'Cumhuriyetin yüksek idealleri' için feda-yı nefis ederek çalışmasına da asla mani olmadı! Yahya Hikmet Bey'in akşamları eve yorgun; ama halka ve Cumhuriyete hizmet etmiş olmanın gönül itminanı ile dönüşlerini hiç unutmayacağım. Uzun uzun akmış da denize ulaşır sükûn bulmuş ırmaklar gibi eve döndüğünde, gözleri pırl pırl olurdu babamın...

Diyeceğim şu ki, Cumhuriyeti ve halkı asla bir karşıtlık olarak görmedi Yahya Hikmet Bey. Bu anlamda da atipik bir Cumhuriyet idarecisiydi. Bunda, inanmış bir cumhuriyetçi (Siirt'te, Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin kurucu heyetinde, genç idadi talebesi Yahya Hikmet Bey de vardır) olduğu kadar, inanmış bir Müslüman olmasının büyük payı olduğu muhakkaktır.

Rahmet istedi. Rahmeten vasia.

Adı Bilinmez Bir Denizde Batan Eski Zaman Kalyonu: Yahya Hikmet Yavuz

Yahya Hikmet Yavuz öldü... Adı bilinmez bir denizde batan eski zaman kalyonu... Sonsuz iyiliklerle biçilmiş yüzünü anımsıyorum. Azıcık tahin pekmezele doyulmuş karartma gecelerini... Batı Anadolu'nun Küçük Sölöz mü, Büyük Sölöz mü, hangisi olduğunu birden hatırlayamadığım bir köyünde, geçmişleri Osmanlılıktan daha eskiye çıkan çınar ağaçlarını. Hani Malmüdürü, küçük derenin üstündeki adacıkta, takma dişlerini takırdatarak içkiler içerdi. O adacık senin sevgili 'müdür-i maali semiri'nin değil miydi alacalı bir seccade sererek bağdaş kurduğu? Büyük ağaçların üst yapraklarında hışırtilarla başlayan ilkyaz geceleri. Kolan vurduğumuz salıncaklarla başlayan ilk korkularım. Sen içki içmezdin. (Belki ara sıra bir bardak buzlu bira?) Malmüdürüne seccade üzerinde rakı içtiği için takıldığını, tüfek gibi dimdik gülüştüklelerinizi:

Duş reftem-be der-i meygede hab alude

Hırka-ter damen-i seccade şerab alude

Şiir sevmeyi senden öğrendim. Hiç anlamadığım dizeler okumaz mıydın yüksek sesle? Neler okurdun? Fikret miydi? Süleyman Nesib miydi? ("Yeter artık insanlara insanlığı öğret") Yatakta bağdaş kurarak okurdun şiirleri. Farisi'nin,

Yahya Hikmet Yavuz ve Hilmi Yavuz

Osmanlıcanın o şimdi kolay bulunmaz oymalı, gergefsi, usta işi vurgularını vere vere. Naili-i Kadim'den bellediklerini. Ama Sadi, Şirazlı Hafız... İmrülkays'ın Millî Eğitim Bakanlığı Şark-İslam Klasikleri'nde yayımlanan *Yedi Askı*'sını elinden düşürmediğin geceleri anımsıyorum. Beyaz kaplı, tertemiz Şark-İslam Klasikleri'nin üstüne, senden gizli ev ya da çiçek resimleri çizdiğim, o güzelim kitapların canına okuduğum için beni bağışladın mı? Çermik'e, ilk kaymakamlığına giderken evde bıraktığın kitapları, aradan yıllar geçtikten sonra bile, belli belirsiz bir özlemle anmıştın. (Sahi ne olmuştu o kitaplara? Büyükbabam yanlışlıkla bakkallara mı satmıştı? Neler vardı onların arasında?)

Çoğu kez, senin için 'Niye bu kadar hoş görür?' diye düşünmüşümdür. En mutsuz günlerimizde bile senin başkaldırığına tanık olmadık. Emekliye ayrılıp Fatih'in arka sokaklarındaki kiralık katlarda bir kar gecesi, annemle birlik olup sana yüklenmemiş miydin? Başkalarına yapılan haksızlıkları hoş görmeyen sen, haksızlık sana yapılıncaya niçin susuyordun? '38 yıl bu devlete şerefle hizmet etmemiş miydin?' Hellence bir bilgelikle bana verdiği öğüt, 'haddini bilmek'ti. Ama kişinin 'haddini bilmesi' ile haksızlığa baş kaldırmayı birbirine karıştırmıyor muydun? Hafifçe güldüğünü, 'Sen ne bilirsin çünkü çocuk!' der gibi baktığını düşünüyorum. Savaş yıllarında boydan boya zeytin ağaçlarıyla kaplı bereketli topraklar üstündeki bir Batı Anadolu ilçesinde, halkı sömüren ağaların zorbalığına karşı durdun diye mülkiye müfettişleri gelmemiş miydi? Sonradan o ağaların koyu birer DP'li kesildiklerini duyunca (aradan yıllar, yıllar geçmişti!), o sonsuz iyimserliğine "Belki ıslah-ı nefis etmişlerdir." diye mırıldanmamış mıydın? Hoşgörünün bu kadarı da fazla değil miydi? Ama halkın ekmeğine karşı haksızlık! Bağışlamadığın buydu senin! Halkın kirli-kara ekmeği bile

bulamadığı yıllarda bir ağanın 'küçük beye armağanımız olsun efendim' diye bir teneke beyaz peyniri getirdiği gece, utanmazlığını suratına bir balta gibi indirerek jandarmalara teslim etmemiş miydin: "Ben oğlumun boğazından haram lokma geçirmem." Senin 'haram lokma' dediğin, halkın sırtından sömürülmüş lokmalar değil miydi? Böylece söylememiş miydin bana çok sonraları?... Senin, Anadolu'nun on beş şu kadar ilçesinde halk düşmanlarına karşı açtığın savaşı kimseler bilmedi. Bugün Mehmet Canin adını, 'idealist kaymakam' diye herkes biliyor değil mi? Senin için olağandı çünkü bunlar. Yoksul halkın 'rızkına' göz dikenler elbette ezilmeliydiler. Bu, senin ödevindi. Hiç kimse ödevini yaptı diye övülemezdi, övülmeye hak kazanmış değildi. 'Övgü, Tanrıya mahsus'tu çünkü sence. Sen de, çok sevdiğin Neşati gibi, aynalarda görünmemeyi yeğlemiyor muydun:

*Ettik o kadar ref-i taayyün ki Neşati,
Ayine-i pür-tab-ı mücellada nihamz.*

Ben Batı eğitimi ile yetiştim Cumhuriyet okullarında, sense Osmanlıydın. Ama ben, senin kadar hoşgörülü olamadım. Benden daha uygardın bu anlamda. Okuduğunu seçerek, bilerek okuyan, insanları ve doğayı sonsuz bir özveriyle değerlendiren... Senin gibiler gittikçe azalmıyor mu? Ahlak saygısını her şeyden yeğ tutmayı da senden öğrendim. Belki de biraz gerideyim senden: Kavgayı seviyorum. Sense kavganın her türlüünü 'iptidaice' bulurdun.

Babaannem sana 'Tanrının buğdayı' derdi, anımsıyor musun? Çocukken öyle söylemişsin. Sahi, sen de bir zamanlar çocuk-tun değil mi? (Meryem Suresi, 7. ayet: "Ey Zekeriya! Sana Yahya adında bir oğlun olduğu muştusunu verdik!") Ama 'Tanrının buğdayıym' demeyi nereden öğrendin? Gümüş

kanatlı bir turna gibi akıp gidiyor ölümler. Sen yoksun artık. Kravatını hep gevşek bağlayan eski bir Atatürk halkçısı, elindeki bastonunu sürüyerek Fatih'te, Hırkaîşerif Caddesi'ndeki sarı ışıklı kira evinin kapısını çalmayacak değil mi? Seninle zarif ve ince bir Osmanlı hüznü de eksildi. Uzak bir kenteydim o zaman. Ölümünü bile benden gizli tutmak istedin 'oğlum üzülmesin' diyerek. O büyük kentin parklarındaki çiçekleri, ağaçları, gece yarısı duyulan yağmur ve yaprak hışırtılarını sana adadım. Bir adı bilinmez denizde batan kalyon. Beni duyuyor musun?

*Ou fuir dans la revolte inutile et perverse?
Je suis hante, l'azur! l'azur! l'azur! l'azur!¹*

1 "Bu yararsız ve sapkın isyandan nereye kaçmak? Tutkuyla, mavilik! Mavilik! Mavilik! Mavilik!"

Odası Dünyadan Büyük Şair: Behçet Necatigil

Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşım üzerine yazdığı bir denemede, Haşım'ın hayatı 'kasten daralttığı'ndan söz eder ve "Haşım gözleriyle, galiba biraz da derisiyle yaşardı." der.

'Hayatı kasten daraltmak!' Bu söz, sanırım, Ahmet Haşım'den çok, Behçet Necatigil'i anlatıyor, onu betimliyor gibidir.

Gerçekten de öyledir. Necatigil, hayatını, belki de daha öğrencilik yıllarından beri, eviyle okulu arasına sıkıştırmış, sadece, çok sınırlı sayıda arkadaşları ya da dostları ile birlikte olmuş; hayatını eviyle, - belki de daha doğru bir deyişle, odasıyla sınırlandırmıştır. Necatigil'in odası, onun zaten iyice darlaştırılmış olan kamusal hayatına karşı, özel hayatının içine yerleştiği alanı belirler. Ve tuhaf bir karşıtlık çıkar karşımıza; dünya, yani Behçet Necatigil'in kamusal hayatının gerçekleştiği alan, olanca genişliğine ve insana sunduğu sınırsız yaşantı deneyimlerine karşın, alabildiğine daraltılır ve öğretmenlik ya da öğrencilik ettiği okullarla ve bir iki kahve ya da içki evi ile sınırlanırken, oda, yani Behçet Necatigil'in özel hayatının gerçekleştiği alan, olanca darlığına ve insana sunduğu son derece sınırlı yaşantı deneyimlerine karşın, alabildiğine genişletilir. Hiç abartmadan söyleyeyim: Necatigil'in odası, dünyadan büyüktür!

Behçet Necatigil ve Hilmi Yavuz

Dünyadan büyük bu odada hayal gücü görüntünün, imge algının yerini almıştır. Ve bu tekdüzelikte, değişmeyen eşyalar, eski ilaç kutuları, kâğıtlar, kitaplar, sigara izmaritleri ile tepeleme dolu kül tablaları (tabladaki küllerin, kâğıttan yapıveren külahlara doldurulması, törensel bir titizlikle gerçekleştirilirdi), saat, ucu iyice sivriltilmiş kurşun kalemler, odaya sığabilmek için özellikle küçük olması istenmiş metal masanın çekmecelerindeki tıkış tıkış zarflar, içinde sarı leblebilerin bulunduğu eski bir kavanoz (Hoca, leblebiyle içmeyi severdi), bir bardak, votka şişesi, artık üretilmeyen ilaçların prospektüsleri (özenle saklanmış!), bir kitabı paketleyecek uzunlukta, ama yumak yapılmış sicimler (kendisine gönderilen kitapların paketlenmesinde kullanılan sicimlerdir bunlar) ve kızlardan birinin (Selma, Ayşe?) ilkokul resim defterinin bir yüzü kullanılmamış olan yapraklarına yazılmış şiir müsveddeleriyle dolu dosyalar ve yine kitaplar arasında geçen تنها yaz saatleri!

Bu görünüm hiç değişmedi. Behçet Necatigil, odasına girenlerin bile ezbere bildikleri ve yerleri hiç değişmeyen bu eşyalar arasında, saadeti eşyada, eşyanın düzeninde bularak, hayatı daraltarak, ama derinleştirerek yaşadı.

Kuşkusuz, tekdüzelikte, insanın imgelemine kışkırtan bir şeyler olmalıdır. Hep aynı şeyleri gören ve hep aynı şeyleri duyan bir insanın kendi dışındakilerle değil, içe doğru bir derinleşmeyle yaşamasıdır bu. Necatigil de odasını, varlığının çeperi, bedeninin derisi gibi yaşadı. Odası, varlığının sınırydı onun...

Demek ki, büyük şair olmak için büyük hayatlara gerek yoktur. Sadece Haşim midir hayatı kasten daraltan? Mallarme de öyle değil midir? "Dünya, bir kitap olmak üzere vardır." diyordu Mallarme ve Necatigil, "Her aşktan geriye kaç şiir kalır, ona bakalım!" diye uyarıyordu genç öğrencisini. Gözlerini kısıp (ağzındaki sigaranın dumanındandı bu!) sağ elin parmak uçlarını kemerinin arkasına sokarak pencereden bakma saati geldiğinde, dünyaya bir şiiri okuyormuş gibi bakardı. Sanki, üzerine 'terk' yazıp bıraktığı ve yayımlamadığı şiirleri gibi (ki, daha sonra, biz, Ali Tanyeri ile birlikte bulduğumuzda onları, çok şaşıracaktık: Çünkü yazıp yayımlamadıkları, yayınladıklarının neredeyse üç katıydı!) odasını 'terk' eder, sokağa çıkar, Ali'yi ya da Kamuran'ı bulmak için Cerrahpaşa'ya yönelirdi; - çoğu kez cumartesileri... Ve sıkılır, onları da 'terk' ederdi. Odaya ve eşyalarına yeniden dönmek üzere...

Şiirinde bütün yaşantılar vardı. Gündelik hayatın basit, yalınkat görünen nesnelere, haydi fenomenolojik bir dile getirişle söyleyeyim, 'paranteze alındıklarında' bir büyüsellik edinirler. Bir su deposu, bir dosya... Alelade nesnelere, bir insanlık durumunu belirten istiareler olurlar, kendi özlerini bularak.

Necatigil nesnelere, eşyanın, insanı imlediği bir katmanda arıyordu şiirini: Aşk, bir yayı kırmadan gerebilmek miydi? Ölüm, bağlanıp bir depoya atılan bir dosya mı? Hastalıklar (onlar hayatı haram ediyorlardı), bir deponun delinmesi miydi?

Ah nereden delinir ilk bu depo, bilinse?

Ama bilinmedi işte; bilindiğinde ise iş işten geçmişti artık!

O 'terk' etti; ama şiiri 'terk' etmedi bizi...